

СТАНОВИЩЕ

относно: кандидатурата на Стойчо Петров Стойчев, доктор по политология и главен асистент в катедра Политология на Софийския университет, за придобиване на академичната длъжност "Доцент", обявена от Софийски университет „Св. Климент Охридски“, професионално направление 3.3. Политически науки /Количествен анализ, политически риск и избори/, обнародвана в ДВ бр. 83 от 17 октомври 2017 г.

от: проф. дпн Николай Йорданов Найденов - катедра Политология на СУ "Св. Климент Охридски".

Кандидатурата на Стойчо П. Стойчев впечатлява с подчертаното съответствие между демонстрираните от него образователни, научни и преподавателски качества и профила на позицията „доцент“, за която той кандидатства. Неговият образователен профил включва бакалавърска степен по политология в Софийския университет със специализация по международни отношения, магистратура по политически науки в Централноевропейския университет и по европейска интеграция в Софийския университет, докторантура по политология в Софийския университет, специализации по статистика в университета Дюк (САЩ) и ТУ (София), както и специализация по сравнителна политология и външна политика, съответно в Централно европейския университет и Софийския университет. От 2010 г. д-р Стойчев заема всички степени на длъжността асистент в Софийския университет, където преподава дисциплини, свързани с тематичното поле на обявения конкурс. Преди това, той работи като изследовател в Центъра за алтернативни стратегии и в асоциация „Прозрачност без граници“. Впоследствие съчетава длъжността „главен асистент“ с позицията „началник на кабинета на служебния министър на образованието“ и „съветник на вицепремиера и министър на вътрешните работи“.

Стойчо Стойчев кандидатства за позицията „доцент“ с 12 публикации: една монография, четири глави от сборници, пет авторски статии и две статии в съавторство, при което той има равно участие с другия автор. Пет от статиите са издадени на английски език в сборници и списания, чиито издатели имат сериозен международен академичен авторитет. Всички научни трудове са фокусирани в тематичните области, заявени в обявата за конкурса. Тази монолитност на тематичната насоченост на публикациите се подсилва от факта, че тяхната проблематика винаги се изследва през призмата на основния изследователски интерес на д-р Стойчев: организираната престъпност, корупцията и произтичащият от тях политически риск. Именно през тази призма са анализирани функциите и дефицитите в работата на парламента, промените в изборното законодателство и динамиката в електоралното поведение на избирателите. Това ми дава основание да рецензирам представените за рецензиране публикации като едно творческо цяло, в центъра на което стои монографията му *Контролираният и купен вот* (2017).

Централната идея в тази книга е, че контролираният и купен вот са основният механизъм за завладяването на държавата и за последващото преразпределение на властта и влиянието. По неговите общи изчисления, в купуването на гласове се влага огромен

финансов ресурс (приблизително 100 мл. лева), генериран по незаконен начин. По този начин ефектът от незаконните финансови процедури се мултиплицира и прониква все по-дълбоко в управленските структури на държавата. Един от крайните измерители на завладяването на държавата е сливането на политическата и съдебната власт. Корупцията става *modus operandi* за държавата и механизъм за адаптация за гражданите. Единствено външният натиск от Запад предотвратява приемането на корупцията в България на латиноамерикански краски. Стойчев отбелязва като отличителна особеност на българския случай фактът, че в страната действат конкуриращи се мрежи, а не отделни монополистични и олигополистични субекти. Това са параметри на клиентелистко общество, в което институционалният вакуум се запълва от непублични регулатори. В резултат възниква цяла паралелна нормативна реалност, която очертава една фасадна демокрация.

Тежестта на проблема за корупцията определя детайлния анализ, който д-р Стойчев предлага, на основните действащи лица, критериите, по които те се подбират, най-„благодатните“ таргет групи, механизмите за купуване на класове и за контрол на гласуването (изборно инженерство, модерни технически средства, злоупотреби с изборните процедури и пр.), придружаващите ги политически послания и т. н. Този процес цели не само купуване на гласове, но и въздействие върху избирателната активност и оттук –индиректно върху процентното разпределение на получените гласове. За набиране на нужната информация, Стойчев използва статистически анализ на голяма извадка от избирателни секции, фокус групи, емблематични лични истории.

Получената картина е едновременно реалистична и обезпокоителна. Като отбелязва неефективността на глобално разпространените методи за въздействие, д-р Стойчев стига до един оригинален и обещаващ извод, че на мрежовото завладяване на държавата може да се противопостави само едно мрежово по своя характер противодействие от страна на гражданите и техните собствени организации. Към това се прибавят и публичните протести, които са важни не само с възможността да повлияят пряко върху политическите решения, но и с тяхното индиректно влияние, изразяващо се в промяна на манталитета на българския гражданин, формиране и развитие на културата на политическото участие.

В тази визия за корупцията в България личи една все по-рядка за времето на политическата коректност доза реализъм. Стойчо Стойчев разграничава ясно официалните правни и институционални регулатори от неформалните такива. Той обяснява трудната интеграция на някои малцинствени общности, с това, че в тях публично приетият ред е изместен от ред от съвсем друг порядък. Той анализира как клиентелистката система на управление и разпределение на ресурсите започва да възпроизвежда необходимите за неговото съществуване периферия, на различни маргинализирани групи, т.е. този електорат става обект на специално социално „инженерство“. Появява се т. нар. неопатримониализъм, т.е. една комбинация между патримониализма и правно-рационалната система на модерната държавност.

На този фон трябва да търсим мястото на два големи дяла от изследователските интереси на д-р Стойчев, свързани с корупцията и организираната престъпност. За разлика от повечето автори, работещи в тази област, д-р Стойчев не гледа на корупцията като на

външен за обществото, чисто юридически и институционален проблем, който може да се реши със средствата на правото и институционалното действие. Именно оттук идват тривиалните и безплодни антикорупционни претенции за прозрачност и отчетност. Споделям виждането на автора, че корупцията трябва да се контекстуализира и съответно, противодействието срещу нея да мобилизира защитните механизми на самото общество, в което се е появила. В противен случай се стига до разминаване между глобалния дневен ред на борбата с корупцията и локалните корупционни практики на клиентелизъм и непотизъм, подминават се дълбоките корени на корупцията в тоталитарните мрежи и т. н. Ако на корупцията не се гледа като на дълбок структурен проблем, няма защо да се учудваме, че структурните решения, предлагани от политиките са незначителен процент. Този и подобни контексти водят д-р Стойчев до извода, че процесът на демократизация не е необратим, както ни го представя доминиращата либерална гледна точка. Подводните камъни пред демокрацията показват, че нейното опазване и развитие изисква системни и постоянни грижи.

По подобен начин, д-р Стойчев подхожда и към проблема за организираната престъпност – може би неговата предпочитана тема. Той разграничава организираната престъпност от мафията, представя я като една йерархизирана система, която включва представители както на криминалния контингент и сивия сектор, така и на публичните институции, включително онези, които отговарят за създаването и опазването на публичния ред. Проследяват се дълбоките корени на организираната престъпност във всички пластове и структури на обществото и неговите културна специфика. Това се отразява не само върху социалната и икономическа ситуация в страната, но и върху нейния международен имидж. Пристрастното съдийство, корупцията и широко разпространената организирана престъпност са фактори, които ограничават чуждестранните инвестиции в България, независимо от ниските данъци. Правната несигурност, която чуждестранните инвеститори изпитват се задълбочава от използването на правоохранителните институции за изнудване и присвояване, систематично фаворизиране и подкупи.

Изследванията на Стойчо Стойчев на електоралната динамика имат своето общо политологическо значение. Но, както споменах, те са интересни за него преди всичко като ключ за обяснението на завладяването на държавата. В този смисъл избирателната активност, битката за един и същи електорат, разместванията в партийната система, генерирането на партийни предизборни документи с декларативен или стратегически характер – всичко това са фактори, които се отразяват по един или друг начин върху параметрите на политическата корупция в България. Оттук и оправданото внимание, което отделя Стойчев на електоралната реформа и предполагаемите последици от нея.

До голяма степен, анализът на функциите на парламента и преди всичко механизмите на парламентарния контрол също са подчинени на основните изследователски интереси на д-р Стойчев. Неслучайно специален интерес за него представлява контролът в сектора за сигурност, тъй като дефицитите в него има сериозни практически последици. На тази основа д-р Стойчев стига до едно оригинално и същевременно логично предложение: да се създаде специализирана администрация от експерти, която да генерира адекватна експертиза. Тази експертиза би била от полза на парламентаристите, които не са квалифицирани в сферата на сигурността и същевременно би изиграла и една по-

стратегическа роля като мост, осигуряващ приемственост между променящите се състави на парламента.

Зад маркираните дотук проблеми личи една похвална отговорност на д-р Стойчев към проблемите на обществото. Той се вълнува от това, че регулирането на публичните институции от непублични механизми води до отчуждение на гражданите от политиката. В резултат недоверието на гражданите в институциите недоверие расте, тъй като те не разпознават в действията на такива институции собствените си интереси. Тази конфигурация между публично и частно застрашава личността и собствеността на гражданите и представлява най-голямата заплаха за сигурността на страната. Това е лайтмотивът в изследванията на д-р Стойчев на политическия риск. Върхът в тези изследвания е предложението на един оригинален количествен индекс за оценка на политическия риск, отчитащ едновременно три показателя: корупцията, изкривяването на пазара и сивата икономика.

Като млад учен със солидно научно досие, ще си позволя да отправя две препоръки към д-р Стойчо Стойчев, които може да му бъдат полезни по избрания от него изследователски път. Първо, да развива концепцията си за корупцията не само въз основа на живите примери, но и на основа на трудностите в опитите за нейното дефиниране и форматиране, правени в световната литература до днес. Това е толкова по-необходимо, предвид обстоятелството, че тези опити стават все по-редки, въпреки все по-комплицираните форми на корупция. Второ, като автор с подчертан вкус към теренните изследвания, бих му препоръчал да не забравя, че най-опасните и перфидни форми на корупция не могат да бъдат засечени от макроикономическите показатели, а изискват проследяване на корупционните мрежи, колкото и трудно да е това.

Казаното дотук очертава облика на един млад, отговорен и целенасочен учен, чиито изследователски и преподавателски усилия са насочени изцяло в изследователското поле, очертано от обявата за конкурса. Всичко това са основания да препоръчам убедено на научното жури да присъди на гл. ас. д-р Стойчо П. Стойчев научното звание „доцент”.

проф. д-р Николай Найденов

София 20. 02. 2018 г.